

Beograd 1951. — *J. Lučić*, Pseudo-Skilakov Arion i Rijeka dubrovačka, Anali — Dubrovnik, 1959. — *L. Beritić*, Dubrovački vodovod, ibid., 1960—61. — *Lj. Karaman*, O dubrovačkom slikaru Franu Matijevu, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960. — *C. Fisković*, Kultura dubrovačkog ladanja, Split 1966. — *J. Lučić*, Prošlost dubrovačke Astarje, Dubrovnik 1970. — *F. Kesterčanek*, Nekoliko arhivskih podataka o gradnji dubrovačkih ljetnikovaca XVI. stoljeća, Prilozi — Dalmacija, 1970. — *C. Fisković*, Dubrovački ljetnikovci i književnost, Split 1971. — *V. Marković*, Mit i povijest na zidnim slikarjama u Sorokočevićevom ljetnikovcu u Rijeci dubrovačkoj, Prilozi — Dalmacija, 1980 (Fiskovićev zbornik, I). — *B. Šišić*, Obnova dubrovačkog renesansnog vrta, Split 1981. — *N. Grujić*, Prostori dubrovačke ladanjske arhitekture, Rad JAZU, 1982, 399. — *A. Badurina*, Franjevački samostan u Rijeci dubrovačkoj, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1984—85, 10—11. — *V. Marković*, Zidno slikarstvo 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Zagreb 1985. — Zlatno doba Dubrovnika — XV. i XVI. stoljeće (katalog), Zagreb 1987. — *N. Grujić*, Ljetnikovac Klementa Gučetića u Rijeci dubrovačkoj, Radovi IPU, 1988, 11. — *Ista*, Ladanjska arhitektura dubrovačkog područja, Zagreb 1991. — *Ista*, Četiri doba jednog ljetnikovca »Džonovina« u Rijeci dubrovačkoj, Prilozi — Dalmacija, 1991. — Cultural Heritage of Croatia in the War 1991/1992, Zagreb 1993. — *N. Grujić*, Arkadija se kupa, Vijenac, 1994, 17. N. Gru.

RIMSKI PSALTIR (Psalterium Romanum), iluminirani rukopis iz XV. st., s dodacima iz XVII. st., u riznici katedrale u Splitu (ms. 633 Scr. C). Pisan i iluminiran u S Italiji (ferrarska škola). Inicijali su izvedeni živim bojama na zlatnoj pozadini ili crtani perom modro i crveno, s raznovrsnom ornamentikom. U inicijalu B dan je lik kralja Davida s violom, u inicijalu A glazbeni instrumenti: rogovi, lutnje, orgulje, viole, trube, bubnjevi.

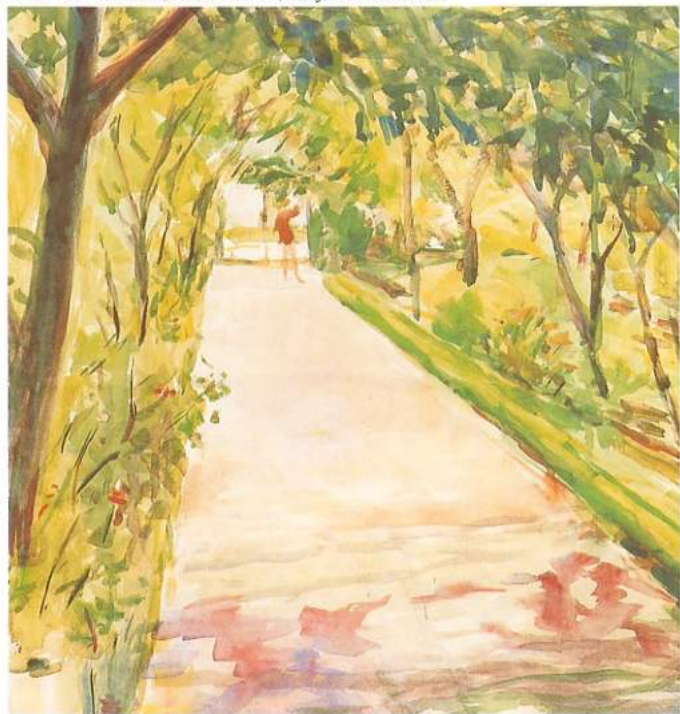
LIT.: Minijatura u Jugoslaviji (katalog), Zagreb 1964.

RISARSKE ŠKOLE. U okviru školskoga sustava Habsburške Monarhije Marija Terezija osnovala je 1777. risarske škole, a za Josipa II. 1786. je određeno da naučnici onih obrta kojima je potrebno risanje moraju bar godinu dana nedjeljom i blagdanima polaziti risarsku školu. To su bili obrti: zidarski, klesarski, sadrarski, stolarski, kolarski, tesarski, kovačko-bravarski, zlatarski, pojasarski, draguljarski, mjedarski, zvonoljevački, limarski, kotlarski, pozamentarski, gumbarski, suknarski, tkalački, sedlarski, remenarski, oruđarski i lončarski. Učiteljem risarske škole mogao je postati onaj tko je izradio tri ispitne risarije što ih je posebna komisija podnijela vladi na ocjenu.

Zagrebačka risarska škola počela je radom 1781. Prvi je učitelj bio Ivan Mittermayer (1781—93), drugi Jakob Matija Raab (1794—1805). Poslije njih došao je Ivan Schauff 1805. koji se do umirovljenja 1821. zalagao za unapređenje nastave crtanja.

»Škola crtanja« osn. je u Rijeci 1787. a osim za izobrazbu učenika raznih obrta služila je i kao priprava kandidatima za studij slikarstva i kiparstva na Akademiji u Veneciji. Nastava je trajala dvije godine, a održavala se nedjeljom. Predavali su se predmeti: arhitektura, stereometrija, geometrija, ornament, ljudska figura, anatomija i veduta. Prvi je učitelj bio Filip Tichtel, geometar iz Kraljevice. God. 1823—46. djelovao je Johann Berat, a uz njega Karl Zohar, Vjenceslav Plucharsch, Valentin

K. A. DE RIVERA, Bašča, Mostar, franjevački samostan

Defranceschi i Jakov Zazanić. God. 1843. bio je »plaćeni asistent« Pietro Stefanutti koji je završio studij kiparstva u Veneciji. Upravitelj škole Girolamo Bruggetti pisao je o važnosti nastave crtanja (1858), a škola je od 1866. radila svakodnevno u dva odjela: za geometrijski i ornamentalni crtež. I u Kastvu se održavala nastava risanja nedjeljom i blagdanima. God. 1894. Škola crtanja u Rijeci pretvorena je u Industrijsku školu.

U Osijeku je 1800. osnovana »Gradska risarska škola« na kojoj je 1801—24. djelovao učitelj Antun Münzberger. Na njegov prijedlog otvoren je u školi i slikarski tečaj. Naslijedio ga je kao učitelj Franjo Conrad von Hötzendorf (djelovao 1825—41). Od 1831. u školi mu je pomogao sin Hugo, koji se školovao u Beču i Italiji, a od 1842. vodio školu u Osijeku. Niži tečaj (crtački) polazila su 63 učenika, a viši (slikarski) 22, među kojima neki poslije vrsni slikari (Waldinger, Kršnjavi). Nakon Hugove smrti (1869) školu je 1870—72. vodio Đuro Moretti, dok nije 1873. pretvorena u realku. Otto Hötzendorf, Hugov brat, bio je učitelj crtanja u Rumi (1834—70).

Risarska škola u Varaždinu započela je radom 1832. a učiteljem risanja imenovan je Stjepan Lypoldt, koji je 1852. otvaranjem niže realke nastavio kao učitelj risanja na toj školi. Učilo se »prostorno crtanje, počeci glave i čestih čovječjeg tijela, ornamenti po sadrenih kalupih ili po predloškim. Vještiji učenici zasjenjuju svoje izratke mreškanjem i sepijom«.

R. š. i učitelji crtanja i slikanja podizali su lik. kulturu u sredinama gdje su djelovali, približavali učenicima oblike klasicizma i bidermajera, a i shvaćanje romantizma.

LIT.: *D. Stj. Deželić*, Prinos povjesti našega školstva — Risarska škola u Hrvata u osamostalnom stoljeću, Napredak, 1902, 39. — *J. Bösendorfer*, Počeci umjetnosti u Osijeku, Osijek 1935. — *M. Stahuljak*, Zagrebačka risarska škola i njezini prvi učitelji, Tkalčićev zbornik, I, Zagreb 1955. — *K. Firingier*, Likovna umjetnost u Osijeku u XVIII. i početkom XIX. stoljeća, ibid. — *M. Ilijanić*, Osvrt na rad varaždinske risarske škole i niže realke, Zagorski kalendar, 1959, Zagreb 1958. — *O. Švajcer*, Slikarske radionice i crtačke škole u Osijeku u XIX. i na početku XX. stoljeća, u knjizi: Domaći i strani slikari XVIII. i XIX. stoljeća u Galeriji likovnih umjetnosti Osijek, Osijek 1987. — *B. Vižintin*, Umjetnička Rijeka XIX. stoljeća, Rijeka 1993. L. D.

RISMONDO, Vladimir, povjesničar i lik. kritičar (Makarska, 11. IX. 1902 — Split, 8. I. 1994). Diplomirao na Filozofskome fakultetu u Beogradu. U Splitu je radio kao profesor na gimnaziji (od 1927) i na Pedagoškoj akademiji (1946—74); bio je honorarni profesor na Filozofskome fakultetu u Zadru. Od 1926. sustavno prati lik. zbivanja u Splitu i Dalmaciji. Vrstan stilist klasične naobrazbe, pisao eseje, osvrtre i predgovore u katalozima (Job, Plančić, Parać, Vidović, Zupa, Kaštelančić, Tartaglia, Krstulović). Objavio srednjovj. notarske spise Splita i Trogira, bavio se prevođenjem (*Kronika Tome Arhidakona*; *Povijest Trogira* P. Andreisa), književnom i glazbenom kritikom, pisao poeziju.

BIBL.: *Ljudi i slike Dalmacije*, Split 1964; *Antun Zupa*, Split 1975; *Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima iz druge pol. 14. i početka 15. stoljeća*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1976, 14—15; *Oblici i slova*, Split 1979.

LIT.: *K. Prijatelj*, Vladimir Rismondo kao likovni kritičar, Mogućnosti, 1992, 8—9—10. — *N. Anzulović*, Bibliografija radova Vladimira Rismonda (1919—1991), ibid. R. To.

RITTER-VITEZOVIĆ, Pavao → VITEZOVIĆ, PAVAO

RIVERA, Karlo Afan de, slikar (Mali Lošinj, 28. X. 1885 — Mostar, 3. VI. 1979). Pohadao Akademiju u Zagrebu (1915—18). Zidno slikarstvo specijalizirao u Italiji. Poslije I. svj. r. nastanio se u Mostaru. Na akademski način, pretežno u duhu realizma, slikao je nar. motive, mrtvu prirodu, interijere, pejzaže i portrete (*Pri čitanju*, 1932; *Portret A. Tambić*, 1942; *Smokve*, 1947). Njegovi se mnogobrojni akvareli odlikuju lirskom neposrednošću i lakoćom izvedbe (mostarski i hercegovački motivi, dubrovački ciklus). Radio zidne dekoracije u crkvama Našica, Zagreba i Trsta; kopirao freske manastira Gračanice i Dečana. — Samostalno je izlagao u Mostaru (1953, 1962, 1976/77), Zagrebu (1954), Sarajevu (1962, 1976/77) i Londonu (1969). Bavio se karikaturom, scenografijom i grafičkim oblikovanjem.

LIT.: *V. Jakban*, Karlo Afan de Rivera, Odjek (Sarajevo), 1965, 8—9. — *A. Zelenika*, Majstor akvarela, ibid., 1975, 18. — *Isti*, Karlo Afan de Rivera (katalog), Mostar 1976. — *A. Begić*, Slikarstvo, u katalogu: Umjetnost Bosne i Hercegovine 1894—1923, Sarajevo 1978. — *G. Gamulin*, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, I, Zagreb 1987. R.

RIVIERA, Bartol, venec. graditelj (XVIII. st.). Bio je vojni inženjer; od 1734. radi na gradnji župne crkve u Makarskoj, koja je započeta još 1700. Pretpostavlja se da je pročelje crkve Rivierino djelo. Po njegovu je projektu sagrađena crkva Sv. Stasija (Eustahija) u Dobroti (1762—73).

LIT.: *C. Fisković*, Spomenici grada Makarske, Makarski zbornik, 1971, str. 221—228. — *Horvat* — *Matejčić* — *Prijatelj*, Barok.